

УДК 811.161.2'373.46:069

ЛЕКСИЧНІ ПАРАДИГМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ МУЗЕЙНИЦТВА

Іванна Фецько

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, 79001, Львів, Україна
тел.: (032) 239 43 55
ел. пошта: ivanka_fly@ukr.net*

У статті окреслено склад та специфіку терміносистеми українського музейництва, виділено основні тематичні групи, визначено особливості лексико-семантичних відношень (гіперо-гіпонімії, синонімії й антонімії), наведено класифікації цих мовних явищ за різними критеріями.

Ключові слова: українська мова, термінолексика музейництва, тематична група, гіперо-гіпонімія синонімія, антонімія.

Мова є універсальним засобом спілкування, для цього пристосовані вся сукупність мовних елементів та весь устрій мови. Лексичний склад постійно й безперервно розвивається, вдосконалюється, і цей розвиток детермінований як загальними особливостями мови, так і якісною специфікою слова. Під лексичним складом розуміють багатоаспектну ієрархічно структуровану систему з певними закономірностями організації, функціонування й розвитку, яка охоплює незмінні, усталені та нові елементи, що асимілюються, виявляючи ознаки постійного руху й оновлення [5, с. 3].

Основним інформативним шаром лексики науки, техніки, літератури чи мистецтва є термінологія. Термінологія – це лексичний фонд мови, який активно розвивається й відображає прогресивні зміни в науці та суспільстві. Без вивчення його складу й змін, що відбуваються в ньому, неможливо правильно зрозуміти закономірності розвитку мови в цілому. Термінологія складає значну інформативну частину лексичної системи загальнолітературної мови, цей шар лексики в декілька разів перевищує обсяг загальноповсякденної лексики і є найбільш представницькою частиною фахової лексики. Термінна лексика відрізняється від загальноповсякденної низкою ознак, серед яких найважливішими є системність, стилістична нейтральність, тенденція до однозначності в межах термінного поля, наявність точної дефініції, тенденція до відсутності синонімічних відповідників та ін. [4, с. 246].

Питання лексико-семантичної організації галузевих терміносистем у контексті розв'язання нагальної проблеми їхнього впорядкування сьогодні є актуальним. Українська терміносистема музейництва, незважаючи на бурхливе піднесення термінознавства, ще не була об'єктом детального аналізу й потребує всебічного наукового опрацювання. Окремі аспекти термінолексики музейної справи частково висвітлювали О. Перелигіна [17], Р. Микульчик та П. Слободян [14]. Потребують спеціального лінгвістичного аналізу парадигматичні відношення між термінами, яким належить важлива роль в організації терміносистеми музейництва.

Актуальність теми зумовлена потребою дослідити явища гіперо-гіпонімії, синонімії й антонімії в межах термінної системи музейної справи.

Мета роботи – проаналізувати специфіку парадигматичних відношень у структурі української терміносистеми музейництва.

Об'єктом дослідження слугувала система термінів музейництва на матеріалі українських словників-довідників термінології музейництва. Предметом дослідження стали лексико-семантичні явища в українській системі термінів музейної справи.

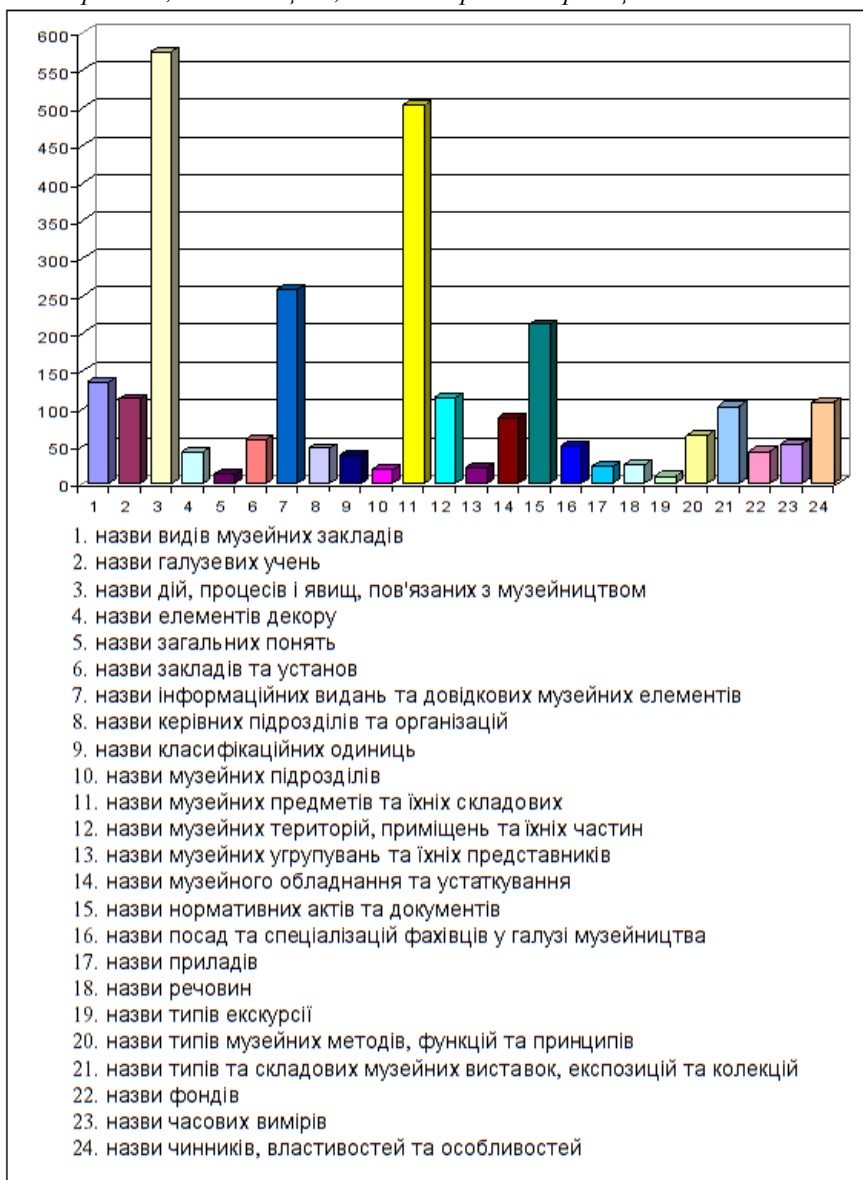
Наукова новизна роботи полягає в тому, що особливості лексико-семантичних відношень уперше комплексно розглянуто на матеріалі української термінології музейництва.

Парадигматичні відношення в лексико-семантичній системі – це „відношення між словами й групами слів на основі спільності або протилежності їхніх значень” [10, с. 266]. Термін *парадигма* – багатозначний. Він позначає у широкому розумінні: 1) ряд протиставлених мовних одиниць, кожна з яких визначається відношеннями до інших, групування мовних одиниць однієї системи чи підсистеми в класи на основі їхніх опозицій і водночас об'єднаних за наявністю в них спільної ознаки чи на основі спільних асоціацій; найчастіше така сукупність мовних одиниць пов'язана парадигматичними відношеннями; 2) модель або схему організації такого класу чи сукупності. Термін *парадигма* у вузькому значенні позначає: 1) систему словоформ однієї лексеми; 2) таблицю схеми словозміни, виражену за допомогою флексій [9, с. 19].

До парадигматичних класів лексико-семантичних одиниць належать тематичні групи, синонімічні ряди, антонімічні пари, гіпонімічні групи, лексико-семантичні групи та ін. Парадигматичні відношення між термінами вказують на їхню системність, що є однією з базових характеристик термінних одиниць, оскільки свого термінного значення вони набувають саме в терміносистемі, яка слугує їм постійним контекстом.

Відповідно до семантики термінів та їхнього функціонального призначення в українській терміносистемі музейництва доцільно виділити такі тематичні групи термінів (див. діаграму 1): **назви закладів та установ** (*архів-музей, асортиментний кабінет, лекторій, таємний архів, центр відвідувачів та ін.*); **назви видів музейних закладів: а) за профільними типами** (*антропологічний музей, військово-історичний музей, загальноісторичний музей, історико-архітектурний музей, природничо-науковий музей та ін.*); **б) за юридичним підпорядкуванням** (*державний музей, корпоративний музей, приватний музей та ін.*); **в) за категорією відвідувачів** (*дитячий музей та ін.*); **г) за типом об'єкта збереження** (*ансамблевий музей, колекційний музей, персоналізований музей-майстерня, середовищний музей та ін.*); **назви музейних підрозділів** (*архів музею, бібліотека музею, відділ фондів, екологічно-просвітницький центр, лабораторія музею, реставраційна майстерня та ін.*); **назви музейних угруповань та їхніх представників** (*відвідувач віртуального музею, екскурсант, екскурсійна група, контингент, музейна публіка та ін.*), **назви посад та спеціалізацій музейних працівників** (*директор музею, екскурсовод, експозиційник, експозиціонер, зберігач, лектор-екскурсовод, музейний доглядач, препаративний таксидерміст, реставратор та ін.*); **назви предметів, обладнання та устаткування** (*автентичні виражальні засоби, артефакт, бутафорія, гербарний аркуш, етнографічний предмет, колекційна зброя, локальна сигналізація, музейні меблі, реліквійний експонат та ін.*); **назви керівних підрозділів та організацій**

(всесвітній фонд охорони дикої природи, Вчена рада музею, комісія із приймання експозиції, міжнародна спілка охорони природи і природних ресурсів (МСОП), міжнародний центр вивчення консервації та реставрації, Редакційно-видавнича рада музею та ін.); **назви нормативних актів та документів** (акт видачі на відповідальне зберігання, акт деакцесії, акт експертизи дорогоцінних металів і

Гістограма 1. Тематична класифікація термінів музейництва

коштовного каміння, акт про пошкодження музейних предметів, книга обліку сировинних наукових матеріалів та ін.).

Тематичні групи будь-якої терміносистеми розвиваються залежно від складу і розвитку своїх членів (базових і не базових): від зникання одних і появи інших, від переходу слів з однієї групи до іншої. Руйнуються старі тематичні групи й виникає чимало нових, передусім останнім часом, коли інтенсивний розвиток науки, мистецтва та техніки, а також важливі історичні зміни в суспільному житті держави привели до появи великої кількості нових термінів. Виникнення нових одиниць внесло не лише кількісні зміни в лексику – воно привело до глибоких якісних змін і в її тематичному групуванні. Найістотношою ознакою галузевих лексико-тематичних об'єднань слів вважають однорідність усіх елементів, які входять до складу окремої групи на основі спільної семантичної ознаки [23, с. 234]. Будь-яка тематична класифікація лексики до певної міри умовна, оскільки між виділеними групами не можна визначити чітких меж, що вказує на відкритий характер тематичної групи.

Українські терміни музейної справи неоднорідні за обсягом понять, які вони виражають. Це дає змогу встановити гіперо-гіпонімічні відношення між термінами в межах виділених тематичних груп. Гіпонімія є одним з основних парадигматичних відношень у семантичному полі, ієрархічною організацією його елементів, що заснована на родо-видових відношеннях.

Гіпонімія ґрунтується на відношенні несумісності – властивості семантично однорідних мовних одиниць, що співвідносяться з поняттями, обсяги яких не перетинаються. Гіпонімія як родо-видове відношення є включенням однорідних одиниць у відповідний клас найменувань [12, с. 104]. Наприклад, слова, що відповідають видовим поняттям (*буклет, експозиційна легенда, експозиційна тема, етикетка, іконотека, індекс, карта, обліковий номер, орієнтаційна таблиця, тезаурус музею, топографічний шифр та ін.*) виступають гіпонімами стосовно слова, співвіднесеного з родовим поняттям *довідкові музейні елементи* та ін.

Гіпонімічні відношення в різних терміносистемах тісно пов'язані з синонімічними й антонімічними. Зокрема, гіпероніми й гіпоніми можуть перебувати в синонімічних зв'язках. Наприклад, на позначення поняття „наука, яка вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їхню внутрішню організацію, систему наукового комплектування музейних фондів, документування й зберігання колекцій, а також опрацювання методики побудови музейних експозицій, виставок, різних видів і форм науково-освітньої діяльності музеїв” [15, с. 64] вживають терміни *музеєзнавство* й *музеологія* та ін. Аналіз розвитку гіперо-гіпонімічних відношень від гіпероніма до гіпоніма дає право вказувати на звуження семантики, і навпаки, у напрямі від гіпоніма до гіпероніма спостерігаємо розширення значення. Як бачимо, гіпонімна парадигма є однією з найважливіших категорій, що формує терміносистему музейництва. Наявність таких відношень сприяє простішому розкриттю значень термінів.

Поширеним типом лексико-семантичних відношень є синонімія, тобто наявність одиниць із близькими або тотожними значеннями, але відмінною звуковою формою. У загальнолітературній мові синонімія є позитивним явищем, що сприяє її збагаченню. Проте у фаховому спілкуванні вживання синонімів може заважати розумінню. Синонімію, що зумовлює неточність, нечіткість змісту терміна, дослідники здебільшого кваліфікують як негативну рису термінологіки [18, с. 42]. Дослідження з різних галузей, видання значної кількості термінологічних словників доводять, що синонімія властива різним галузям термінології на всіх етапах їхнього розвитку. Синонімічні та варіантні терміни й боротьба між ними за місце в науковій термінології є показником її постійного розвитку [19, с. 20].

Явище синонімії в термінології трактують по-різному. О. Суперанська вважає, що „явище синонімії в термінології тимчасове й свідчить або про зміни термінологічних норм, або про подальше, поглиблене вивчення тих явищ, які за певних причин могли якийсь час іменуватися різними словами” [21, с. 89], а наявність синонімів у науковому тексті вказує на недостатнє вивчення певного явища, яке потребує номінації. Лише ґрунтовне дослідження цього явища дає змогу виявити ту особливість, яка споріднює його з іншими явищами, що названі іншими, близькими за семантикою термінами [22, с. 49]. На думку В. Даниленко, „терміни, які виражають певне поняття, як правило, не характеризують його з різних боків, а є дублетними найменуваннями, що ввійшли до термінологічної системи внаслідок мовних контактів і різноспрямованих тенденцій у процесі її формування” [3, с. 53]. Унаслідок подальшого ґрунтовнішого вивчення цього явища з’ясовано, що воно є поєднанням кількох хоч і різних, але певною мірою пов’язаних між собою явищ [22, с. 49]. Зазначивши, що „синоніми – загальнозживані слова – розрізняються тонкими смисловими й експресивними відтінками й становлять один з найважливіших стилістичних засобів мови”, а „синоніми-терміни визначають одні й ті самі поняття, розрізняючись лише характерною ознакою, покладеною в основу називання поняття, і становлять досить специфічну категорію слів щодо їхніх стилістичних можливостей”, А. Коваль підкреслює, що „наявність синонімічних термінів у науковому стилі є хоч і небажаним, але неминучим наслідком бурхливого розвитку науки й техніки” [7, с. 158]. В. Даниленко висловила зовсім протилежну думку: особливості вияву синонімічних відношень має кожна конкретна галузь знань, що пов’язано зі своєрідністю формування та структурою її категорійно-поняттєвого апарату, причому на початковому етапі становлення термінології або в періоді інтенсивного розроблення чи формування терміносистем спостерігаємо найбільшу кількість синонімів [3, с. 53–73]. На думку Л. Симоненко, синонімія є в термінних системах на будь-яких етапах їхнього розвитку. Тому з самого початку виникнення терміносистем постає потреба вибрати з синонімічного ряду той термін, який найточніше охарактеризував би те чи інше поняття, адже він, крім номінативної, виконує ще й дефінітивну функцію. В основі номінації, як правило, лежить певна ознака (оскільки весь зміст поняття в плані вираження репрезентувати неможливо), яка й визначає внутрішню форму слова. З наявних синонімів відбирають той, що має найінформативнішу внутрішню форму [20, с. 33–47].

Під час аналізу термінолексики музейної справи вирізняємо терміни-дублети та варіанти терміноодиниць. Серед дублетних термінів у термінолексичній музейної справи виокремлюємо лексичні та синтаксичні (структурні) одиниці [13, с. 102].

Серед лексичних термінів-дублетів в українській терміносистемі музейництва виділяємо ті, що з’явилися внаслідок: а) використання запозичених відповідників: *дублікат* (від лат. *duplicatus* – подвоєний) – *копія* (від лат. *copia* – запас, велика кількість), *інвентаризація* (від лат. *inventarium* – опис) – *кодифікація* (від лат. *codex* – книга і лат. *facio* – роблю), *репродукція* (від ре... і лат. *prodisco* – створюю) – *автотипія* (від грец. *αὐτός* – сам і *τύπος* – слід, відбиток) та ін.; б) паралельного вживання питомих термінних одиниць, що свідчить про можливості національної номінації, та іншомовних терміноодиниць, що повністю адаптовані в словниковому складі музейництва й активно взаємодіють із питомими термінами, наприклад: *відтворення* – *дублікат* (від лат. *duplicatus* – подвоєний), *показчик* – *індекс* (від лат. *index*, від *indico* – вказую), *підробка* – *фальсифікат* (від лат.

falsificatum – підроблене) та ін.; в) використання синонімічних українських термінів: *зібрання* – *збірка* та ін.

З погляду структури серед термінів-дублетів розрізняємо: а) паралельне використання однокомпонентних термінів: *афіша* – *оголошення*, *дублікат* – *копія*, *збірка* – *колекція*, *інвентаризація* – *кодифікація*, *колекціонер* – *збирач*, *підробка* – *фальсифікат*, *реконструкція* – *відновлення*, *хранитель* – *фондовик*, *шифрування* – *маркування* та ін.; б) паралельне вживання однокомпонентного терміна і терміносполуки: *аквізіція* – *набуття музейних предметів*, *деакцесія* – *списання музейного предмета*, *зал-епоха* – *приміщення однієї епохи*, *категоризація* – *атрибуція музейного предмета*, *планишет* – *монтажний аркуш експозиції*, *раритет* – *рідкісний предмет* та ін.; в) паралельне вживання терміносполук: *ансамбль пам'яток* – *комплекс пам'яток*, *джерело комплектування* – *джерело надходження*, *експозиційне обладнання* – *експозиційне устаткування*, *номенклатурний етикетаж* – *заголовковий етикетаж*, *комплексний музей* – *багатопрофільний музей*, *облікова картотека* – *генеральна картотека*, *пояснювальна анотація* – *пояснювальний текст*, *соціальна музеологія* – *соціальне музеєзнавство* та ін.;

Крім синонімії, терміносистемі музейництва властива й варіантність, тобто формальна модифікація того самого терміна (терміносполуки) без порушення тотожності значень. Як зазначає І. Кочан, варіанти терміноодиниць – це паралельні форми існування мовної одиниці, що мають певні відмінності на рівні фонем, морфем, наголосу тощо [8, с. 14]. В українській терміносистемі музейної справи простежимо функціонування таких термінів-варіантів різних рівнів: 1) фонетичних: *асоціація музеїв* – *асоціяція музеїв*, *меморіальний музей* – *меморіяльний музей*, *музейна аудиторія* – *музейна авдиторія*, *проекткування* – *проектування*, *спеціальна книга* – *спеціяльна книга* та ін.; 2) морфологічних: *домузейна епоха* – *прамузейна епоха*, *картографування* – *картування*, *поновлення* – *поновлювання* та ін.; 3) комбінованих варіантів – коли розбіжності плану вираження виявляються в терміні на різних мовних рівнях. Найчастіше такі варіантні форми є акцентно-словотвірними (наприклад, *валідний* – *валідбваний*) та ін.

У терміносистемі музейної справи фіксуємо й синтаксичні варіанти: 1) терміносполука – усічено-словесна форма терміна: *екологічний музей* – *екомузей*, *експозиційний дизайн* – *експодизайн*, *технічне й робоче проєктування експозиції* – *техноробоче проєктування експозиції* та ін.; 2) терміносполука – аббревіатура: *книга вступу* – *КВ*, *книга надходжень* – *КН*, *коефіцієнт відносної шкідливості* – *КВШ*, *Міжнародна рада музеїв* – *МРМ*, *міжнародний кодекс ботанічної номенклатури* – *МКБН*, *тематико-експозиційний план* – *ТЕП* та ін.; 3) терміносполука – терміносполука з різними видами зв'язку між компонентами: *музей етнографії* – *етнографічний музей*, *музей літератури* – *літературний музей*, *пам'ятка архітектури* – *архітектурна пам'ятка*, *тематична структура експозиції* – *тематико-експозиційна структура* тощо.

Окремим різновидом синтаксичних варіантів є терміни, що мають повну й коротку форму: *багатомне видання* – *багатомлник*, *вендський період* – *венд*, *кайнозойська ера* – *кайнозой* та ін. Своєрідною рисою синонімічних пар цього типу є усунення малоінформативних елементів терміна, що виражають поняття, які є зрозумілими з системи понять у цілому.

Для найменування понять із протилежним значенням у термінології, як і в загальнолітературній мові, використовують антоніми. Антонімія апріорно посідає вагоме місце в термінології, адже будь-яке явище, поняття, предмет сприймаються

глибше та яскравіше в зіставленні чи протиставленні, віднаходженні антитези, протилежного значення.

Терміни-антоніми в українській мові мають цілком визначені парадигматичні властивості: фронтальну протилежність і розрізнення за диференційною ознакою, тісно пов'язаною з її основною дефінітивною функцією [16, с. 186].

Основою антонімів, що утворюють найпростішу групу слів (пару), є, як відомо, протилежність слів і понять. При цьому „антонімними можна вважати слова, що протиставляються за найбільш загальною та істотною для їхнього значення семантичною ознакою, характеризуючи явища одного плану й перебуваючи на крайніх позиціях відповідної лексико-семантичної парадигми” [11, с. 106].

Вивчення природи антонімії дає змогу встановити місце терміна в його взаємозв'язках з іншими елементами досліджуваної терміносистеми. Антонімії відношення є поширеним явищем, яке допомагає систематизувати поняття й точніше визначити їхнє місце в системі [24, с. 368].

Більшість учених дотримується думки, що явище антонімії зумовлене тим, що в самій природі наукових понять є передумови для створення антонімної опозиції, не заперечуючи, отже, можливості існування антонімії в лексичній терміносистемі. Наприклад, Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк наголошують, що „антонімія як семасіологічна категорія невід'ємна від терміносистем, що номінативно систематизують наукові поняття – складну й багату мережу протиставлень, суттєво впорядковуючи тим самим термінну сферу” [16, с. 188]. В. Даниленко зауважує, що явище антонімії не лише не властиве термінології, а „навпаки, – саме тут, у термінології, антонімія стала засобом вираження необхідних і неминучих явищ науки” [2, с. 27], наголошуючи на тому, що явище антонімії в термінології представлене навіть ширше, ніж у загальнолітературній мові.

За структурою антонімні пари можуть бути однокомпонентними термінами і терміносполуками.

В антонімні відношення вступають спільнокореневі однокомпонентні терміни (*акцесія – деакцесія, реставрація – дереставрація* та ін.) та різнокореневі (*оригінал – копія* та ін.). У терміносистемі музейної справи превалюють спільнокореневі антонімні терміни.

Крім однокореневої антонімії, що ґрунтується на кореляції префіксів, є терміни-антоніми так званого змішаного типу, де антонімні відношення побудовані на протиставленні перших компонентів складних слів за однакових других. Ці складові частини можуть вказувати на різні ознаки, властивості речей, явищ, позначених другим компонентом. Для вираження протилежності одиничності чи чисельності явищ, представлених другим компонентом складної терміноодиниці, вживають усічених основ грецького походження *моно-*, *полі-*. Компонент *моно-* у складних словах відповідає поняттю „одно”, а *полі-* – поняттю „багато”. Відповідні структурні типи наявні лише серед українських термінів, що позначають види музейних видань: *однотомник – багатотомник* та ін.

В українській терміносистемі музейництва переважають антонімні терміносполуки. За кількістю складових частин виділяємо: двокомпонентні (*акт прийняття – акт передачі, геральдичні фігури – негеральдичні фігури, постійне зберігання – тимчасове зберігання, сухі препарати – мокрі препарати* та ін.) та трикомпонентні (*природне освітлення музеїв – штучне освітлення музеїв* та ін.) терміносполуки. За кількістю кореневих морфем протиставлюваних компонентів

вирізняємо прості протиставлювані компоненти (*акт прийняття – акт передачі, монтаж виставки – демонтаж виставки* та ін.) та складні протиставлювані компоненти (*однотомне видання – багатотомне видання* та ін.).

За поняттєво-семантичними зв'язками в термінній системі музейної справи виокремлюємо **контрарні** антоніми, що називають такі протилежні поняття, між якими можливі одне або кілька проміжних понять: *диптих – триптих – поліптих* та ін.; **контрадикторні** (між видовими поняттями, які протиставляються, доповнюючи один одного до єдиного родового поняття, немає жодного проміжного члена): *геральдичні фігури – негеральдичні фігури, державна частина музейного фонду України – недержавна частина музейного фонду України, комерційна складова музейного маркетингу – некомерційна складова музейного маркетингу* та ін. Як бачимо, один з пари термінів утворений за допомогою заперечного словотворчого префікса, що має значення заперечення якоїсь ознаки. Протилежність **комплементарних** антонімів (*мокрі препарати – сухі препарати, природне освітлення музеїв – штучне освітлення музеїв* та ін.) не є градуальною, оскільки вся шкала тут представлена двома протилежними членами, що доповнюють один одного у вираженні тієї чи іншої сутності. Вони фіксують протилежність, хоч і не окреслену крайніми точками через відсутність точної визначеності в значенні слів, у яких наявний резерв додатковості. **Векторні** антоніми виражають протилежний напрям дій, ознак, властивостей: *акт прийняття – акт передачі, монтаж виставки – демонтаж виставки, монтаж експозиції – демонтаж експозиції*.

Як бачимо, антонімічні відношення сприяють глибокому проникненню в сутність протиставлених понять, дають змогу цілісно та системно сприймати наукову інформацію, визначаючи місце кожного терміна. Антонімія відіграє позитивну роль в організації терміносистеми музейної справи.

Українська терміносистема музейництва становить сформовану підсистему літературної мови, яка репрезентує відповідну систему понять і має добре розвинену лексико-семантичну організацію. Термінна система музейництва як невід'ємна частина лексичної системи мови належить до найбільш відкритих, вона постійно розвивається, оскільки в її межах відбуваються такі процеси, як зникнення одних і поява інших термінів, уживання старих термінів у новому значенні, заміна одних термінів іншими та ін. Розвинута національна термінологіка музейної справи є свідченням високої духовної культури, а це дає підставу прогнозувати збагачення цієї терміносистеми новими чи забутими номінаціями. Удосконалення термінології музейництва безпосередньо пов'язане з розвитком музейної культури, тому кількісні та якісні зміни в межах української термінології музейної справи є результатом взаємодії лінгвальних та екстралінгвальних чинників і закономірностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вюстер Е. Международная стандартизация языка в технике / пер. О.И. Богомоловой. – Ленинград ; М. : СТАНДАРТИЗ, 1935. – 302 с.
2. Даниленко В.П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В.П. Даниленко // Исследования по русской терминологии. – М. : „Наука”, 1971. – С. 7–68.
3. Даниленко В.П. Русская терминология : Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.

4. *Задояна Л.* Синонімія в сучасній українській термінології цукрового виробництва / Л. Задояна // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка”. Серія „Проблеми української термінології”. – 2008. – № 620. – С. 246–249.
5. *Ищенко Н.* Системність у лексиці / Н. Ищенко // Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2010. – Випуск 89 (3). – С. 3–6.
6. *Климишин О.С.* Природнича музейна термінологія : Словник-довідник / О.С. Климишин. – Л. : Держ. природознав. музей НАН України, 2003. – 244 с.
7. *Коваль А.П.* Синоніміка в термінології / А. П. Коваль // Дослідження з лексикології та лексикографії : міжвідомчий збірник. – К. : Наук. думка, 1965. – С. 157–169.
8. *Кочан І.* Варіанти і синоніми термінів з міжнародними компонентами / І. Кочан // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка”. Серія „Проблеми української термінології”. – 2008. – № 620. – С. 14–19.
9. *Кочан І.М.* Українська наукова лексика : міжнародні компоненти в термінології : навч. посіб. / І.М. Кочан. – К. : Знання, 2013. – 294 с.
10. *Кочерган М.П.* Загальне мовознавство : підручник / М.П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 464 с.
11. *Куделько З.* Антонімія в терміносистемі ринкових взаємин / З. Куделько // Проблеми української термінології : зб. наук. праць. – 2004. – С. 106–108.
12. *Лингвистический энциклопедический словарь* / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М. : Сов. энцикл., 1990. – 685 с.
13. *Мартиняк О.* Явище синонімії у термінологічній лексиці / О. Мартиняк // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка”. Серія „Проблеми української термінології”. – 2008. – № 620. – С. 100–103.
14. *Микульчик Р.* Проблеми укладання словника-довідника термінології музейної справи / Р. Микульчик, П. Слободян // Українська наукова термінологія : Зб. матер. наук.-практ. конф. „Українська термінологія. Суспільні та гуманітарні науки”, Київ, 12 листопада 2010 р. – К. : Наук. думка, 2010. – № 3. – С. 183–190.
15. *Микульчик Р.* Словник-довідник термінології музейництва / Р. Микульчик, П. Слободян, Є. Діденко, Т. Рак. – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 128 с.
16. *Панько Т.І.* Українське термінознавство : підручник / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Л. : Світ, 1994. – 216 с.
17. *Перелигіна О.* До проблеми вживання терміна „експонат” у музеєзнавчій літературі / О. Перелигіна // Музей XXI століття : актуальні проблеми сьогодення : Мат. наук.-практ. конф. до 115-ї річн. Львів. істор. музею. Львів, 12 жовт. 2008 р. / Ред. кол. : О. Роман та ін. – Л. : Новий час, 2008. – С. 82–88.
18. *Польщикова О.* Синонімія в українській телекомунікаційній термінології / О. Польщикова // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка”. Серія „Проблеми української термінології”. – 2010. – № 675. – С. 42–44.
19. *Рибак Н.* Існування дублетних термінів як показник безперервного процесу творення термінології / Н. Рибак, Т. Рибак, Н. Хомик // Проблеми української науково-технічної термінології : Тези 4-ї Міжнар. наук. конф. – Л., 1996. – С. 20–21.
20. *Симоненко Л.О.* Формування української біологічної термінології / Л.О. Симоненко. – К. : Наук. думка, 1991. – 151 с.
21. *Суперанская А.В.* Литературный язык и терминологическая лексика / А.В. Суперанская // Проблемы работы и упорядочения терминологии в Академии

наук союзних республік. – М., 1983. – С. 81–90.

22. *Суперанская А.В.* Общая терминология. Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 246 с.

23. *Халіновська Л.* Предметно-семантична організація авіаційної лексики / Л. Халіновська // Українська термінологія і сучасність. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. VI. – С. 233–235.

24. *Халіновська Л.А.* Явище антонімії в українській авіаційній термінології / Л.А. Халіновська // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Серія : Мовознавство. – Луцьк : РВВ „Вежа”. – Т. 9. – 2010. – С. 366–370.

Стаття надійшла до редколегії 16. 08. 2015

доопрацьована 28. 09. 2015

прийнята до друку 20. 10. 2015

LEXICAL PARADIGMS IN THE UKRAINIAN MUSEOLOGY TERMS

Ivanna Fetsko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Applied Linguistic,
1 Universitetska Str., room 233, 79001 Lviv, Ukraine,
phone: 032 239 43 55
e-mail: ivanka_fly@ukr.net*

The article outlines the composition and specificity of Ukrainian Museum Studies term system. In accordance with the terms' semantics and their functionality, the following thematic term groups have been distinguished in Ukrainian museum studies term system as denoting: names of establishments and institutions, those of museum establishments: *a) by relevant types; b) by legal subordination; c) by the type of the object stored*; names of the museum departments; those of museum groups and their representatives; names of job titles and majors of museum professionals; names of objects, machinery and equipment; those of management departments and organizations; titles of regulations and documents etc. The thematic groups of any term system develop depending on the composition and development of their members, basic and non-basic, on the decline of some and rise of others, transition of words from one group to another. Old thematic groups crumble and many new ones rise, primarily of late, when an intensive development of science, arts and technology as well as major historic changes in the social life of the state have brought about the rise of numerous new terms. Any thematic classification of the vocabulary is relative to this or that extent as one cannot clearly delineate among the distinguished groups in question, which indicates the open nature of the thematic group.

Museum terms are not homogeneous as to the volume of the concepts covered, which enables one to install hyper-hyponymic relations among the terms within the thematic groups singled out. The hyponymic relations in various term systems are closely related to synonymic and antonymic ones.

Synonymy, i.e. presence of words with close or identical meanings but a different acoustic form is a common type of lexical-semantic relations. In the course of analysing the term lexis of Museum Studies one has distinguished doublet terms and variants of term units.

To nominate concepts with an opposite meaning, antonyms are used. Structurally, antonymic pairs may be word-terms and phrase-terms. Both related and suppletive word-terms enter

---

antonymic relationships, the related ones, though, prevailing. Antonymy has a positive role to play in the organization of museology term system.

Ukrainian museology term system constitutes a well-formed subsystem of the literary language representing the respective system of concepts and is characterized by a well-developed lexico-semantic organization. The museology term system as an inseparable part of the lexical system of the language belongs to the most open ones, it is in constant development as processes such as decline of some and rise of new terms, use of old terms with a new meaning, substitution of one term by another etc. The process of improving the museum terminology is directly related to the development of museum culture. Therefore quantitative and qualitative changes within the term system under investigation are a result of interacting linguistic and extralinguistic factors and regularities.

Key words: the Ukrainian language, Museology terms, thematic group, hyperonymy, synonymy, antonymy.